

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ФАКУЛЬТЕТ КОМП'ЮТЕРНИХ НАУК ТА КІБЕРНЕТИКИ

Кафедра теорії та технології програмування

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з навчальної роботи

Кашпур О.Ф.

« 28 » серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ

УКРАЇНСЬКА ТА ЗАРУБІЖНА КУЛЬТУРА

для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
Вид дисципліни

12 Інформаційні технології
122 Комп'ютерні науки
бакалавр
Інформатика
обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2020/2021</u>
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Вдовиченко В.Г., д.філос.н., доцент кафедри української філософії та культури

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2020

1. Мета дисципліни – забезпечення стійкої системи теоретичних і практичних знань, вмінь та навичок з історії та теорії української і зарубіжної культури фахівця освітнього ступеня «Бакалавр», достатньої для виконання ним його професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

2. Попередні вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні етапи та характеристики вітчизняного і світового історико-культурного процесу; класичні та сучасні культурологічні теорії та методи культурологічних досліджень, зокрема методи філософії культури, культурної антропології, соціології культури; основні культурологічні поняття та категорії.

2. **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію щодо феноменів та явищ культури, культурних процесів та подій; застосовувати основні терміни, категорії й класифікації культурології в аналізі соціально-культурних явищ та процесів; виявляти сучасні тенденції співіснування різних культур

3. За умов глобалізації та міжкультурного діалогу **вміти** прогнозувати перспективи їх розвитку з урахуванням особливостей перебігу культурних процесів в умовах глобалізації;

4. **Володіти елементарними навичками** наукового дослідження та керування інформацією; критичного ставлення і прогнозування щодо політичних, економічних, культурно-мистецьких подій та явищ; використання іншомовних фахових культурологічних інформативних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Українська та зарубіжна культура» належить до переліку обов'язкових дисциплін ЗВО для бакалаврів. Навчальна програма «Українська та зарубіжна культура» створена на базі наукової школи кафедри української філософії і культури філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та виконана у межах Комплексної наукової програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Модернізація суспільного розвитку України в умовах світових процесів глобалізації», науково-дослідницької теми філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 11БФ041-01 «Філософсько-світоглядні та політологічні аспекти гуманітарного розвитку сучасного суспільства».

Під час вивчення цього курсу студент отримає базові знання про організаційне та науково-методичне забезпечення викладання української та зарубіжної культури, базові знання про передумови формування, генезис, основні етапи розвитку та особливості української культури; базові знання про передумови формування, генезис, основні етапи розвитку та особливості зарубіжної, головним чином східної і західноєвропейської, культури; базові уявлення про основні етапи розвитку історії української та світової культури як сучасної науки у XIX – на поч. XXI ст.; базові уявлення про основні етапи розвитку, види, жанри і стилі українського мистецтва, сучасні наукові концепції, в межах яких здійснюється їх вивчення, основні мистецькі напрямки та постаті, які визначали їх розвиток; базові уявлення про основні етапи розвитку, види, жанри і стилі зарубіжного, головним чином східного та західноєвропейського, мистецтва, сучасні наукові концепції, в межах яких здійснюється їх вивчення, основні мистецькі напрямки та постаті, які визначали їх розвиток; базові уявлення про історію розвитку та функціонування українського культурного простору від первісності до постмодерну, специфіку його генези, здобутки, втрати та сучасний стан; базові уявлення про історію розвитку та функціонування зарубіжного, головним чином східного та західноєвропейського, культурного простору від первісності до постмодерну, специфіку його генези, здобутки, втрати та сучасний стан.

4. Завдання (навчальні цілі)

- Сформувані у здобувача вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» ряд загальних компетентностей, які достатні для виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю, зокрема:

- ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- ЗК7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- ЗК19. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	Культура як об'єкт дослідження історії культури, інших гуманітарних дисциплін. Теоретико-методологічні підходи до вивчення історичних типів культур. Етнічні і національні культури. Культурні регіони світу: європейсько-північно-американський, далекосхідний, арабо-мусульманський, тропічно-африканський, індійський та латиноамериканський. Розуміння культури: від мислителів Давнього Сходу до концепцій культури ХХ ст.	Семінар, лекція, самостійна робота	Усна доповідь	5
1.2	Матеріальний і духовний складники української народної культури. Поняття «мистецтво»: етимологія, історія виникнення, тлумачення обсягу та змісту. Основні етапи історії світового мистецтва. і еволюції поглядів на феномен мистецтва в світовій естетичній думці. Основні види, жанри і стилі мистецтва. Епос, лірика і драма як основні різновиди літератури. Театральне мистецтво. Музичне мистецтво. Образотворче мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Сучасні види мистецтва. Феномен народного і національного мистецтва.	Семінар, лекція, самостійна робота	Усна доповідь	5
1.3	Первісність як етап історії людства. Археологічні культури як предмет та критерій періодизації історії та культури первісності. Етносоціальні структури первісності. Мовні родини семітохамітської, сінокавказької і ностратичної макроспільностей. Індоевропейська мовна родина. Прото-, пра-, та давньослов'янський основні етапи етногенезу слов'ян первісності. Основні тенденції історії культури цивілізацій Давнього Сходу.	Семінар, лекція, самостійна робота	Усна доповідь	5
1.4	Основні тенденції історії культури античності: егейська, давньогрецька, етрурійська і давньоримська. Місце та роль культур Західної і Східної Римських імперій у історії світової культури. Тенденції розвитку культури Київської і Галицько-Волинської держав. Етапи східнослов'янського державотворення. Дохристиянські вірування і запровадження християнства. Системи писемності та мови. Перший і другий "південнослов'янські впливи". Літературний процес, образотворче мистецтво і архітектура Київської і Галицько-Волинської держав.	Семінар, лекція, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій	5
1.5	Українське передвідродження і його основні здобутки. Реформаційно-гуманістичні ідеї в українській культурі. Братський рух і полемічна література в Україні. Світоглядні засади культури	Семінар, лекція, самостійна робота	Письмова контрольна робота	5

	Просвітництва. Мистецтво епохи Просвітництва: основні напрями. Поняття бароко та його специфічні риси в українській культурі. Архітектура українського бароко. Українська барокова література. Образотворче мистецтво та музична культура України періоду бароко.			
1.6	Українське та світове мистецтво XIX століття: основні напрями, здобутки та представники. Науково-технічна революція та криза європейських науки і освіти. Періодизація української культури XIX століття. Дворянський період. Народницький період. Модерний період.	Семінар, лекція, самостійна робота	Усна доповідь	5
1.7	Поняття модерну. Модерн та модернізм. Період постмодерну. Напрями розвитку українського і світового мистецтва XX століття. Проблеми глобалізації та культурної універсалізації. Модерн як проект національного культуротворення. Українські література, мистецтво, архітектура, театр і музика XX століття в світовій художній культурі. Сучасні культурологічні проблеми європейської інтеграції України.	Семінар, лекція, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій	5
	Вміти:			
2.1	демонструвати знання літератури з історії української та зарубіжної культури	Семінар, лекція, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій	5
2.2	проводити історико-культурні дослідження з використанням ідей, вчень, методів та категорій історії культури та інших наук про культуру	Семінар, лекція, самостійна робота	Усні доповіді, пояснення до конспекту першоджерел презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій	10
2.3	визначати історичні уроки розвитку української та європейських нації, держави і культури	Семінар, лекція, самостійна робота	презентація самостійного дослідження, текст рекомендацій, письмова контрольна робота	5
2.4	аналізувати тенденції, перебіг та наслідки етнічного розвитку України	Семінар, лекція, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, текст рекомендацій	10
2.5	здатність визначати самобутні риси української та європейських культур в царині літератури і мистецтва	самостійна робота	Текст рекомендацій	5
	комунікація:			

3.1	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої культурологічної літератури в підготовці до занять;	Семінар, лекція, самостійна робота	Усні доповіді, текст рекомендацій	5
3.2	презентувати результати проведених культурологічних досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень і есе;	Семінар, лекція, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження	5
3.3	вести полеміку щодо питань націєтворення в умовах глобалізації та міжкультурного діалогу	Семінар,	Дискусії	5
автономність та відповідальність:				
4.1	критично опрацьовувати літературу із культурологічних досліджень, вільно володіти методами обробки, аналізу і синтезу наукової інформації	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження	5
4.2	вирішувати комплексні завдання, пов'язанні із верифікацією результатів існуючих оприлюднених культурологічних досліджень.	Семінар, лекція, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження,	5
4.3	брати участь у роботі фахових аналітичних груп, вирішувати в межах свого фаху задачі різного рівня складності..	Семінар, лекція, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження,	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання																		
дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	4.3
Програмні результати навчання																		
ПРН1. Застосовувати ґрунтовні знання основних форм і законів абстрактно-логічного мислення, основ методології наукового пізнання, форм і методів вилучення, аналізу, обробки та синтезу інформації в предметній області комп'ютерних наук.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки:

7.1. Форми оцінювання

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.6), що складає 35% від загальної оцінки та **оцінювання практичної**

підготовки – результати навчання (**вміння 2.1-2.5**); (**комунікація 3.1-3.3**); (**автономність та відповідальність 4.1-4.3**), що складає 65% загальної оцінки.

Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов’язкову та додаткову літературу

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, Має у відповіді суттєві неточності

2. Доповнення / дискусія:

3 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

2 бали – доповнення змістовне

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

3. Самостійна робота, підсумкова письмова робота:

24-16 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов’язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

10-6 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

5-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

7.2 Організація оцінювання:

У курсі передбачено дві змістових частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, з використання інтерактивних методів навчання. Завершується дисципліна заліком.

Перша частина курсу присвячена історії української та зарубіжної культури від первісності до Середньовіччя (предмет, завдання, основні напрями та методики вивчення історії української та зарубіжної культури). *Друга частина курсу* присвячена історії української та зарубіжної культури від епохи Відродження до початку ХХІ ст.

Види робіт	Семестрова кількість балів	
	Min – 48 балів	Max – 80 балів

Усна відповідь ¹	До теми: 1,2,3... протягом семестру	«3» x 7 = 21	«5» x 7 = 35
Доповнення, участь в дискусіях	До теми: 1,2,3... протягом семестру	«1» x 7 = 7	«3» x 7 = 21
Модульна контрольна робота	До теми: «Культура як об'єкт наукового дослідження», «Від культур античності до культур Середньовіччя»	«10» x 2 = 20	«12» x 2 = 24
Підсумкова контрольна робота		«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20
у разі відсутності студента на семінарському занятті, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі. Загальна кількість балів за аудиторну роботу складає 30% від семестрової кількості балів			
² Максимальна кількість балів за конспекти першоджерел в даній навчальній дисципліні не може бути більше, ніж 10% від семестрової кількості балів, тобто не більше, ніж 8 балів			
³ Загальна кількість балів за самостійну індивідуальну роботу складає 50% від семестрової кількості балів, тобто мін. – 24 бали, максимум – 40 балів			

Підсумкове оцінювання у формі заліку: підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів), яка визначається як сума (проста або зважена) балів за систематичну роботу впродовж семестру. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. Таким чином, підсумкова оцінка складається із суми семестрової кількості балів та підсумкової контрольної роботи.

Шкала відповідності:

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Частина 1. Українська та зарубіжна культура: від первісності до Середньовіччя				
1	Тема 1. Культура як об'єкт наукового дослідження <i>Самостійна робота: 1. Історія української культури як наука: XIX – поч. XXI ст.; 2. Історико-культурні студії інститутів НАНУ: XX – поч. XXI ст.</i>	2	1	4
2	Тема 2. Мистецтво: історія, теорія і проблеми розвитку <i>Самостійна робота: 1. Основні види і жанри мистецтва: від первісності до постмодерну; 2. Еволюція стилів в українському мистецтві.</i>	2	1	5
3	Тема 3. Культура первісного суспільства <i>Самостійна робота: 1. Археологічні культури ранньої первісності на території України; 2. Етногенез слов'ян: основні етапи і моделі.</i>	2	1	2
4	Тема 4. Культура цивілізацій Давнього Сходу <i>Самостійна робота: 1. Найдавніші культури Давнього Сходу: основні версії; 2. Священні тексти культур Давнього Сходу.</i>	2	1	5
5	Тема 5. Від культур античності до культур Середньовіччя <i>Самостійна робота: 1. Олімпійська міфологія та сучасні гіпотези її походження; 2. Культура Східної Римської імперії: ідейні течії та мистецькі здобутки.</i>	2		4
6	Тема 6. Культура Київської і Галицько-Волинської держав <i>Самостійна робота: 1. Собор Св. Софії у Києві: християнська семантика архітектури та символіки; 2. Галицько-Волинський літопис як історичне джерело: проблеми тлумачення</i>	2	1	3
7	Контрольна робота		1	
Частина 2. Українська та зарубіжна культура: від Відродження до поч. XXI ст.				
8	Тема 8. Українська і зарубіжна культура епохи Відродження <i>Самостійна робота: 1. Ренесансна школа в Україні: конфесійні різновиди та типи; 2. Ідеї європейського гуманізму у вітчизняній культурі: український братський рух.</i>	2	1	4
9	Тема 9. Українська і зарубіжна культура Нового Часу	2	1	3

	<i>Самостійна робота: 1. Традиції духовної музики Італії і вітчизняний церковний спів Бароко: представники і здобутки; 2. Острозький культурний осередок: провідні діячі, установи та здобутки</i>			
10	Тема 10. Українська і зарубіжна культура епохи Просвітництва <i>Самостійна робота: 1. Західноєвропейське Просвітництво: основні ідеї, представники та здобутки; 2. Києво-Могилянська академія і філософія Г. Сковороди</i>	2	1	3
11	Тема 11. Українська і зарубіжна культура першої половини ХІХ ст. <i>Самостійна робота: 1. Становлення нової української літератури: «Енеїда» і традиція перекладу в Україні; 2. Епоха Наполеонівських війн в культурі Західної Європи та України.</i>	2	1	5
12	Тема 12. Українська і зарубіжна культура другої половини ХІХ ст. <i>Самостійна робота: 1. Творчість Т.Шевченка і епоха Романтизму в українській культурі; 2. Доба буржуазно-демократичних революцій у європейській культурі.</i>	2	1	4
13	Тема 13. Українська і зарубіжна культура першої половини ХХ ст. <i>Самостійна робота: 1. Модерн в європейській і вітчизняній культурі: творчість І. Франка та Л. Українки 2. Епоха «Розстріляного Відродження»: ідейні течії, мистецькі групи і творчі здобутки</i>	2	1	3
14	Тема 14. Українська і зарубіжна культура другої половини ХХ ст. - початку ХХІ ст. <i>Самостійна робота: 1. «Шістдесятництво» як соціокультурний феномен: від соцреалізму до постмодерну; 2. Культурно-мистецьке життя незалежної України: проблеми та перспективи.</i>	2	1	3
15	Підсумкова контрольна робота		1	
	Консультації	2		
	ВСЬОГО	90	14	48

Загальний обсяг **90 год.**, в тому числі:

Лекцій – **26 год.**

Семінари – **14 год.**

Консультації - **2 год.**

Самостійна робота - **48 год.**

9. Рекомендовані джерела

Основні:

1. Бичко А. К. та ін. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій / А. К. Бичко та ін. – К.: Либідь, 1992. – 393 с.
2. Культура і побут населення України: Навч. посібник / Наулко В. І. та ін. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
3. Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. А. Є. Конверського. – Харків : Фоліо, 2013. – 863 с.

Додаткові:

1. Грушевський М. С. Історія української літератури: В 6 т., 9 кн. / Михайло Грушевський. – К.: Либідь, 1993 - 1996.
2. Гуревич А. Я. Проблемы средневековой народной культуры / А. Я. Гуревич. – М.: Искусство, 1981. – 350 с.
3. Ильина Т. В. История искусств. Западноевропейское искусство: Учеб. пособие. / Т. В. Ильина. – М.: Высшая школа, 1983. – 317 с.
4. Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. Ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV - початку XVII ст. / Володимир Литвинов. – К.: Основи, 2000. – 472 с.
5. Логвин Г. З глибин. Гравюри українських стародруків XVI - XVIII ст. / Г. Н. Логвин. – К.: Дніпро, 1990.
6. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития: В 2-х кн. / А. Ф. Лосев. – М.: Искусство, 1992 - 1994.
7. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1978. – 623 с.
8. Момджян Х. Н. Французское Просвещение XVIII века: Очерки / Х. Н. Момджян. – М.: Мысль, 1983. – 447 с.
9. Муратова К. М. Мастера французской готики XII - XIII веков. Проблемы теории и практики художественного творчества / К. М. Муратова. – М.: Искусство, 1988. – 350 с.
10. Нічик В. М., Литвинов В. Д., Стратій Я. М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI - початок XVII ст.) / В. М. Нічик, В. Д. Литвинов, Я. М. Стратій. – К.: Наукова думка, 1990. – 384 с.
11. Овсійчук В. Українське малярство X - XVIII ст. Проблеми кольору / Володимир Овсійчук. – Львів, 1996.
12. Овсійчук В. Українське мистецтво другої половини XVI - першої половини XVII ст. (Гуманістичні й визвольні ідеї) / В. Овсійчук. – Київ : Наукова думка, 1985.
13. Павленко Ю. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства. Навч. посібник. / Ю. В. Павленко. – К.: Либідь, 1996. – 358 с.
14. Павленко Ю. Передісторія давніх русів у світовому контексті / Ю. В. Павленко. – К.: Фенікс, 1994. – 400 с.
15. Патріарх Димитрій (Ярема) Іконопис Західної України XII - XV ст. / Патріарх Димитрій (Ярема). – Львів, 2005.
16. Райс Д. Т. Искусство Византии / Дэвид Тальбот Райс. – М.: Слово/Slovo, 2002. – 256 с.
17. Степовик Д. В. Українська гравюра бароко: Майстер Ілля, Олександр Тарасевич, Леонтій Тарасевич, Іван Щирський / Дмитро Степовик. – К.: Кліо, 2013. – 495 с.
18. Українське Бароко: В 2-х тт. – Харків: Акта, 2004.
19. Філософія Відродження на Україні / М. В. Кашуба, І. В. Паславський, І. С. Захара та ін. – К.: Наукова думка, 1990. – 336 с.
20. Шаповалова М. С., Рубанова Г. Л., Моторний В. А. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження. – Львів, Вища школа, 1982. – 440 с.